

O čem se mi dříve nezdálo

Nemalá část snů mého mladšího věku bývala vyhrazena létání. Jistě to znají i mnozí jiní – ve snu se vidíte povyskočit, rozpažit horní končetiny a vznést se. Zpravidla nad nějaký objekt, který už ve stavu bdělém byl předmětem vašeho zájmu. Kroužíte nad ním vychutnávajíc obdiv, který v něm vaše odvážné počínání vyvolalo, což ukončí teprve jen málo romantická potřeba procitnout. Někdy opravdu pramálo romantická.

Období mých létacích snů už před nějakou dobou pro mne skončilo. Dokonce ještě předtím než mi začalo dělat potíže i samotné chození. Snový repertoár se však zdá být snad nevyčerpateľný – sny jednoho druhu ustanou, jiný jejich druh se přihlásí. Před nějakou dobou se mi dost intenzivně zdávalo, že musím dodatečně vykonat nějaké zkoušky. Bývala mezi nimi i zkouška maturitní – a nebýval jsem v ní vždycky *summa cum laude*. Taky z některých svých matfyzáckých předmětů jsem býval zkoušen – a probouzel se z takových snů silně propocen ve chvíli, kdy mi examinátor podával index bez vyplněného řádku se svým podpisem.

Nejnovějším hitem mého snění jsou teď příběhy, ve kterých je zpochybňována smysluplnost mé celoživotní činnosti. Té, za kterou jsem celé roky pobíral plat, měsíc za měsícem, rok za rokem. V těch příbězích jako by se mi naznačovalo, že není tak úplně jisté, zdali jsem svůj plat pobíral oprávněně.

Možná to není na první pohled zřetelné, ale jsem člověk povahy svědomité, který si myslí, že si své peníze zaslouží. Sny, ve kterých je zpochybňována smysluplnost mého celoživotního počínání, hluboce otrásají mou psychikou a zviklávají mé sebevědomí. Mou víru ve mne.

Můj poslední sen zašel ještě o krok dál. Odkudsi se ze tmy nevědomí vynořila otázka, ptající se po důsledcích. Jestliže jsem ve svých dnech, zejména těch pracovních, neodváděl plnohodnotnou a smysluplnou práci – co to znamená?

Jako biostatistik angažovaný především v biomedicinském výzkumu vyhodnocuji data svých klinických kolegů, dříve většinou starších a dnes většinou mladších, abych na výstupu takových hodnocení vydával verdikt – statisticky signifikantní anebo nesignifikantní, nulovou hypotézu zamítnout nebo naopak přijmout, prohlásit pozorované změny a rozdíly za projev účinku zkoumaného ošetření nebo za výsledek pouhé náhody. Stejně jako starosta nebo úředník jím pověřený vyrábí ze dvou dotud svobodných lidí manželský pár, vyrábí biostatistik z hromádky beztvarych dat přírodní zákon. Přesněji řečeno, prohlašuje je za projev přírodního zákona. S rizikem omylu srovnatelným s rizikem, že ti dva sezdaní se po kratší nebo delší době vyplněné diskuzemi vedenými zvýšenými hlasy, večery bez teplých večerí, nerozestlaných postelí a případně i brachiálním násilím ze strany fyzicky silnějšího partnera rozvedou. Pro riziko rozvodu ovšem přitom žádná tajemná signifikance prohlašující, že $P < 0,05$, známa není. Hrůznost onoho snu spočívá v tom, že na rozhodnutích biostatistika spočívají a z nich se odvozují závěry o habilitacích a doktorátech malých i velkých, o vědeckých projektech a případné grantové podpoře, o akademických hodnostech a cenách, včetně té nejvyšší, ceny dotované Alfrédem Nobelem. Člověk se ožení a zase rozvede – a život jde dál. Co si však má chudák život počít, jestliže se po čase ukáže, že biostatistik se zmylil? Že přírodní zákon na základě dat a induktivní logiky ve skutečnosti neplatí? Že pacienti byli léčeni (a někteří možná i úspěšně vyléčeni) vlastně omylem? Že žijí svůj život nesprávně, když místo chátrání začali rozkvétat? Že docenti by neměli být docenty a objevy vlastně nebyly objevy? Tak o tom se mi teď začíná zdát.

Znepokojen radil jsem se s psychologem, shodou okolností mým žákem. Podrbal se za uchem a cynicky prohlásil: „Pane profesore – a musel by to být opravdu jenom sen?“

prof. RNDr. Stanislav Komenda, DrSc.